

Handelingen – hoofdstuk 19

*Vertaling Bible Commentary van Andrew Wommack
Wiebrig Calderhead, 2008*

(Om in Word naar een eindnoot te springen: plaats de cursor bij de eindnootverwijzing, kies Beeld (menubalk) – voetnoten. Om terug te gaan naar de tekst: zet de cursor in de eindnoot, klik rechts, kies "Ga naar eindnoot")

Handelingen 19

1 En terwijl Apollos te Korinte was, geschiedde het, dat Paulus, na door de bovenlanden gereisd te zijn, te Efeze kwam, en daar enige discipelen vond.

Opmerking 1 bij Handelingen 19:1: Deze twaalf mannen (vers 7) waren wedergeboren (zie opmerking 2 bij Joh. 3:3,¹ en opmerking 5 bij Joh. 3:7)², anders zouden ze niet discipelen zijn genoemd (zie opmerking 8 bij Joh. 8:31)³. Het was zeker dat ze niet de discipelen van Farizeeën waren of van iemand anders, maar volgelingen van Jezus, anders zou Paulus hen niet hebben gevraagd of ze de Heilige Geest hadden ontvangen. Ze geloofden immers al. Paulus zou hebben geweten dat niemand de doop met de Heilige Geest kan ontvangen tenzij hij of zij eerst in Jezus heeft geloofd (zie opmerking 27 bij Joh. 14:17)⁴.

Daarom geloofden deze mannen in Jezus (vers 2), maar ze hadden niet de kracht van de Geest die door de doop met de Heilige Geest komt (zie opmerking 1 bij Handelingen 18:24)⁵. Dit toont aan dat Christenen wedergeboren kunnen zijn zonder de doop met de Heilige Geest te hebben. De doop met de Heilige Geest staat los van de ervaring van het wedergeboren worden (zie opmerking 6 bij Hand. 2:4)⁶.

Toen ze hoorden van de doop met de Heilige Geest, geloofden ze dit. Ze werden opnieuw gedoopt in water in de naam van de Heer Jezus (vers 5) en daarna ontvingen ze onmiddellijk de doop met de Heilige Geest waarbij de gaven van de Heilige Geest zichtbaar werden (vers 6). Dit bewijst dat er niet een tijd tussen hoeft te zitten waarin de Heilige Geest op zich laat wachten (zie opmerking 4 bij Luc. 24:49)⁷.

2 En hij zeide tot hen: Hebt gij de heilige Geest ontvangen, toen gij tot het geloof kwaamt? Doch zij zeiden tot hem: Wij hebben zelfs niet gehoord, dat er een heilige Geest is.

3 En hij zeide tot hen: Waarin zijt gij dan gedoopt? En zij zeiden: In de doop van Johannes.

Opmerking 2 bij Handelingen 19:3: De doop van Johannes de Doper was een waterdoop tot bekering om vergeving van zonden te krijgen (zie opmerking 4 bij Matt. 3:11)⁸. Johannes de Doper predikte dat het Lam van God was gekomen om de zonden der wereld weg te nemen (Joh. 1:29)⁹, maar hij paste niet de doop met de Heilige Geest toe. Zowel Johannes de Doper (Matt. 3:11; Marc. 1:8; Luc.

3:16)¹⁰ als Jezus (Joh. 7:38-39)¹¹ profeteerden echter dat het tijdperk van de gemeente zou komen waarin gelovigen met de Heilige Geest gedoopt zouden worden.

Daarom waren deze discipelen mannen die wedergeboren waren doordat ze het goede nieuws hadden gehoord dat de Messias was gekomen om onze zonden te dragen, maar ze waren nog niet gedoopt met de Heilige Geest. Het verbaasde Paulus dat ze discipelen waren geworden zonder dat ze gehoord hadden over de doop met de Heilige Geest. Dit toont aan dat Paulus het onderwijs over het ontvangen van de doop met de Heilige Geest beschouwde als onderdeel van het evangelie dat hij predikte. Deze discipelen waren hoogstwaarschijnlijk bekeerlingen van Apollos (zie nogmaals opmerking 1 bij Hand. 18:24) die niet de openbaring van de doop met de Heilige Geest had gekregen (zie nogmaals opmerking 6 bij Hand. 2:4) totdat Aquila en Priscilla (zie opmerking 2 bij Hand. 18:2)¹² het in Efeze aan hem uitlegden.

4 Maar Paulus zeide: Johannes doopte een doop van bekering en zeide tot het volk, dat zij moesten geloven in Hem, die na hem kwam, dat is in Jezus.

5 En toen zij dit hoorden, lieten zij zich dopen in de naam van de Here Jezus.

6 En toen Paulus hun de handen oplegde, kwam de heilige Geest over hen, en zij spraken in tongen en profeteerden.

7 En het waren in het geheel ongeveer twaalf mannen.

8 En Paulus ging naar de synagoge en trad drie maanden lang vrijmoedig op, om hen door besprekingen te overtuigen aangaande het Koninkrijk Gods.

9 Maar toen sommigen verhard en ongehoorzaam bleven en ten aanhoren van de menigte kwaad bleven spreken van de weg, maakte hij zich van hen los en zonderde zijn discipelen af, terwijl hij dagelijks besprekingen hield in de gehoorzaal van Tyrannus.

Opmerking 3 bij Handelingen 19:9: Zoals in opmerking 2 bij Hand. 13:14¹³ uitgelegd, was het de gewoonte van Paulus om de Joodse synagogen te bezoeken om het evangelie te verspreiden. De synagogen waren anders dan onze tegenwoordige kerken. Ze hadden niet een betaalde voorganger die de diensten leidde, en iedereen, met name bezoekers van naam, mocht het woord nemen. Paulus maakte ten volle gebruik van dit systeem.

Het was niet de wens van Paulus om een nieuwe religie te starten. Jezus was de Redder van alle mensen, maar Hij was in het bijzonder de Messias van de Joden. Daarom probeerde Paulus de Joden tot hun Messias te bekeren. Toen deze Joden echter het evangelie verwierpen en er kwaad van gingen spreken, om anderen van het geloof in Jezus af te houden, scheidde Paulus de discipelen van Jezus van de synagoge af en bleef doorgaan met zijn onderwijs.

Dit is een precedent dat we kunnen volgen. We zouden ernaar moeten streven om met iedereen samen te werken die verklaart dezelfde Heer te aanbidden. Als we de gelegenheid krijgen om het evangelie te verkondigen, kunnen we met iedereen samenwerken. Als mensen het echter niet ontvangen en in plaats daarvan kwaadspreken over de waarheden van het evangelie, dan is het beter om onszelf te onttrekken aan zo'n situatie.

Het nalaten van het volgen van dit voorbeeld heeft veel Christenen in dode religieuze kerken doen blijven. Ze verlangen ernaar om de mensen in die kerk te bedienen, maar ze krijgen er geen gelegenheid voor. In plaats daarvan worden ze langzaam gedood door het ongelooft dat van de kansel wordt gepredikt. Dat is niet de manier waarop Paulus het aanpakte (2 Tim. 3:5)¹⁴.

10 En dit ging twee jaar lang zo voort, zodat allen, die in Asia woonden, het woord des Heren hoorden, Joden zowel als Grieken.

Opmerking 4 bij Handelingen 19:10: Het is een hele prestatie dat alle inwoners van Asia in twee jaar tijd het evangelie hoorden. Het is onwaarschijnlijk, zo niet onmogelijk, dat Paulus persoonlijk in contact kwam met iedere persoon in Asia. Deze tekst laat juist zien dat de Christenen van de eerste eeuw ware discipelen waren die evangeliseerden en die in staat waren hun geloof aan anderen over te brengen (zie opmerking 5 bij Matt. 28:19)¹⁵.

11 En God deed buitengewone krachten door de handen van Paulus,

Opmerking 5 bij Handelingen 19:11: Het Griekse woord dat hier met "buitengewoon" is vertaald is "tuchon" wat betekent: niet gewoon of normaal. Er is geen verslag van dat deze wonderen door anderen werden verricht. Uit wat Paulus schreef aan de Galatiërs blijkt echter dat de wonderen niet afhankelijk waren van de goedheid van individuele mensen, maar van hun geloof (Gal. 3:5)¹⁶. Daarom is de reden dat deze wonderen niet door anderen werd verricht dat zij er geen geloof voor hadden.

12 zodat ook zweetdoeken of gordeldoeken van zijn lichaam aan de zieken gebracht werden en hun kwalen van hen weken en de boze geesten uitvoeren.

Opmerking 6 bij Handelingen 19:12: De kracht van God heeft een geestelijk karakter, maar kan fysiek manifest worden. Dit gebeurde bij Jezus toen er een heilzame werking of kracht fysiek uit Hem stroomde en mensen werden genezen (Luk. 6:19)¹⁷. De mantel van Jezus werd een geleider van de kracht van God tussen Jezus en de vrouw die de zoom van Zijn kleed aanraakte (Matt. 9:20-22; Marc. 5:25-34; Luc. 8:43-48)¹⁸. Het opleggen van handen werkt volgens hetzelfde principe (zie opmerking 17 bij Marc. 16:18)¹⁹.

Paulus paste door geloof dit principe dermate toe dat hij de zalving van God op zakdoeken en kleding overbracht, en toen deze textielstukken in contact kwamen met zieke of door demonen bezeten mensen, werden zij bevrijd. Hoewel het niet speciaal wordt gezegd, wordt aangenomen dat de mensen die de vruchten hiervan plukten een bepaalde mate van geloof moesten aanwenden om het effectief te laten zijn, net zoals het ook bij Jezus was (zie opmerking 2 bij Marc. 6:5)²⁰. God werkt niet zo dat het effect op anderen heeft zonder dat ze erin toestemmen. Dat is als een bezwering en ligt het in het gebied van toverij.

13 En ook enige van de rondreizende Joodse geestenbezweerders waagden het over hen, die zulke boze geesten hadden, de naam van de Here Jezus te noemen met de woorden: Ik bezweer u bij de Jezus, die Paulus predikt.

Opmerking 1 bij Handelingen 19:13: Dit waren rondreizende Joden die bezweringen gebruikten om mensen die door demonen bezeten waren te bevrijden. De historicus uit de eerste eeuw, Josephus Flavius, schreef dat hij getuige was van een uitdrijving waar Vespasianus en veel van zijn soldaten bij aanwezig waren. De geestenbezweerder volgde een ritueel dat naar zeggen sinds de tijd van koning Salomo was overgeleverd om de bevrijding tot stand te brengen. Er bestaat geen twijfel over dat door de hele geschiedenis heen mensen hebben geprobeerd weerstand te bieden aan demonische geesten, maar zoals dit voorbeeld bewijst, kunnen alleen Jezus en degenen die Zijn leven hebben ontvangen hierin slagen.

Iedereen die demonische geesten naar het rijk der fabelen verwijst, brengt onherstelbare schade toe aan hun geloof in het Woord van God. Alleen al in de evangeliën staan meer dan 90 verwijzingen naar de duivel of duivels (demonen). De apostel Paulus zei, toen hij aan deze mensen in Efeze schreef: "Want we hebben niet te worstelen tegen bloed en vlees, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten." (Ef. 6:12). De duivel en demonen bestaan, maar alle gelovigen in Jezus delen in Zijn totale overwinning over hen (Matt. 28:19; Kol. 2:15; Heb. 2:14)²¹.

Opmerking 2 bij Handelingen 19:13: De naam van Jezus is niet magisch. Het is zoals Petrus zegt: "Zijn naam, door geloof in Zijn naam" (Hand. 3:16)²², en dit brengt resultaat voort. Als degene die de naam van Jezus gebruikt niet geloof heeft in de naam van Jezus (zie opmerking 89 bij Joh. 16:24)²³, dan geeft vers 16 een voorbeeld van het resultaat dat je kunt verwachten.

14 Het waren nu zeven zonen van een zekere Skevas, een Joodse overpriester, die dit deden.

Opmerking 3 bij Handelingen 19:14: Het woord "overpriester" in dit vers betekent waarschijnlijk niet een overpriester in een Joodse synagoge, maar de leider of het hoofd van (heidense) priesters in Efeze of in dat gebied.

15 Maar de boze geest antwoordde en zeide tot hen: Jezus ken ik en van Paulus weet ik, maar wie zijt gij?

Opmerking 4 bij Handelingen 19:15: Natuurlijk kenden de boze geesten Jezus. Hij had de hel verslagen (Openb. 1:18)²⁴ en alle demonische geesten openlijk te schande gezet (Kol. 2:15)²⁵. Ze kenden ook Paulus, die een geduchte getuige was van hoe krachtig hij was in de Heer. Maar deze zeven mannen kenden ze niet. We zijn niet echt iemand totdat we bekend en gevreesd zijn in de hel.

16 En de mens, in wie de boze geest was, sprong op hen af, overweldigde hen tezamen en bleek zoveel sterker dan zij, dat zij zonder kleren en gewond uit dat huis moesten vluchten.

17 En dit werd bekend aan allen, Joden en Grieken, die te Efeze woonden, en vrees overviel hen allen, en de naam van de Here Jezus werd grootgemaakt;

Opmerking 5 bij Handelingen 19:17: Dit verhaal is tegenwoordig nog net zo geldig als toen als een serieuze waarschuwing aan allen die proberen zich te associëren met het Christendom en daar resultaten uit willen behalen zonder totaal geloof te stellen in Jezus, de bron van al onze overwinningen.

18 en velen van hen, die gelovig geworden waren, kwamen hun schuld belijden en uitspreken wat zij bedreven hadden.

19 En enigen van degenen, die toverkunsten hadden uitgeoefend, brachten hun boeken bijeen en verbrandden ze ten aanschouwen van allen. En men berekende de waarde ervan en stelde die vast op vijftigduizend zilverstukken.

Opmerking 1 bij Handelingen 19:19: Het Griekse woord dat hier voor "toverkunsten" wordt gebruikt is "periergos". Het is een samengesteld woord, waarbij "peri" "over" betekent en "ergon" "een werk". Daarom betekent "periergos" "een werk over" of "druk bezig met onbelangrijke details". Het was een technische term voor toverij. In 1 Tim. 5:13 wordt het woord vertaald met "al te bezig".²⁶

Paulus was al eerder mensen tegengekomen die aan toverij deden. Tijdens zijn eerste zendingsreis sprak hij een oordeel uit over Elymas, de tovenaars (Hand. 13:6-11)²⁷ en tijdens zijn tweede zendingsreis verdreef hij een geest van waarzeggerij bij een meisje in Filippi (Hand. 16:16-18)²⁸. Nergens in de Schrift staat dat deze twee mensen berouw toonden, hoewel Filippus, de evangelist, meemaakte dat Simon de tovenaars zich bekeerde (Hand. 8:9-13)²⁹. In het Oude Testament zijn er talloze voorbeelden van toverij onder de heidenen. Toen de Joden in slavernij in Egypte waren, had de Faraos van Egypte zijn eigen hoftovenaars (Ex. 7:11, 22; 8:7, 18-19)³⁰. Twee daarvan worden in 2 Tim. 3:8³¹ genoemd. De Schrift vermeldt ook dat de heersers van Babylon hun hoftovenaars, astrologen en bezweerders hadden (Dan. 2:2; 4:7; 5:7)³².

Toverij was ook gangbaar in het land Kanaän bij de mensen die de Heer voor de Israëlieten uit verdreef. De Heer beval de Joden speciaal om hun praktijken niet over te nemen. In Deut. 18:9-14³³ noemde Hij de verschillende toverijen op die verboden waren (Lev. 19:26, 31)³⁴. Koning Saul werd door God gedood omdat hij in een seance een medium gebruikte (1 Kron. 10:13-14)³⁵. In het Oude Testament beval de Heer dat degenen die zulke dingen deden ter dood gebracht zouden worden (Lev. 20:6, 27)³⁶.

Opmerking 2 bij Handelingen 19:19: Dit laat duidelijk zien dat de Christenen uit de eerste eeuw toverij en Christendom als onverenigbaar beschouwden. Degenen die tegenwoordig proberen deze twee te mengen ontkennen de praktijk van de vroege kerk, evenals het onderwijs uit de Schrift (zie opmerking 2 bij dit vers).

Opmerking 3 bij Handelingen 19:19: De schatting van de huidige waarde van 50.000 zilverstukken varieert van € 700 tot € 22.500,³⁷ maar het is lastig om een

exact te bedrag te noemen voor het Bijbelse muntstelsel. Het is voldoende om te zeggen dat dit een aanzienlijk bedrag moet zijn geweest en het moet veel indruk hebben gemaakt op de bewoners van Efeze.

20 Zo wies het woord des Heren krachtig en het werd sterker.

21 En toen dit alles voorbij was, nam Paulus zich voor door Macedonië en Achaje naar Jeruzalem te reizen, en hij zeide: Als ik daar geweest ben, moet ik ook Rome zien.

22 En hij zond twee van zijn helpers, Timoteüs en Erastus, naar Macedonië, maar hij bleef zelf nog een tijd lang in Asia.

Opmerking 1 bij Handelingen 19:22: De naam Erastus betekent "geliefde". Erastus was een gelovige die Paulus hielp. In deze gebeurtenis stuurde Paulus Erastus samen met Timoteüs naar Macedonië (zie opmerking 1 bij Hand. 16:9)³⁸. In Romeinen 16:23 schrijft Paulus over Erastus als de stadsrentmeester (van Korinte)³⁹ (zie opmerking 1 bij Hand. 18:1)⁴⁰, dus het is waarschijnlijk dat ze naar de stad Korinte in Macedonië werden gestuurd.

De titel van Erastus in Rom. 16:23, stadsrentmeester, toont aan dat hij een invloedrijke man was in Korinte. Paulus noemt Erastus ook in zijn tweede brief aan Timoteüs (2 Tim. 4:20)⁴¹.

23 En omstreeks dat tijdstip ontstond er geen geringe opschudding inzake de weg.

24 Want iemand, genaamd Demetrius, een zilversmid, die zilveren Artemistempels vervaardigde, verschaftte aan de mannen van het vak niet weinig inkomsten.

Opmerking 1 bij Handelingen 19:24: De naam Demetrius betekent "behorend tot Demeter of Ceres, de god van landbouw en het landelijke leven". Demetrius was een zilversmid die kleine zilveren beelden maakte van de tempel van Artemis of van de godin zelf. Vanwege de prediking van Paulus bekeerden velen zich van de afgoderij tot de aanbidding van de ware God en Demetrius en zijn vakgenoten voelden de gevolgen daarvan in hun portemonnee.

Daarom riep Demetrius alle werklieden in dit vak bijeen. Hoewel hun werkelijke zorg geld was (1 Tim. 6:10)⁴², maakten ze het tot een religieuze kwestie en wekten ze een oproer op. Dit bespoedigde waarschijnlijk het vertrek van Paulus uit Efeze (Hand. 20:1)⁴³.

Het is erg onwaarschijnlijk dat deze Demetrius dezelfde man is als degene waarover in 3 Joh. 12⁴⁴ wordt gesproken.

25 Hij riep dezen bijeen, met de werklieden in dit vak, en zeide: Mannen, gij weet, dat wij aan dit werk onze welvaart danken,

26 en gij ziet en hoort, dat deze Paulus een talrijke schare, niet alleen van Efeze, maar ook van bijna geheel Asia, overgehaald en afkerig gemaakt heeft door te zeggen, dat goden, die met handen worden gemaakt, geen goden zijn;

27 en wij lopen niet alleen gevaar, dat deze tak van arbeid niet meer in tel zal zijn, maar ook, dat het heiligdom van de grote godin Artemis van geen betekenis meer geacht zal worden, en dat zij ook van haar luister beroofd zal worden, zij, die door geheel Asia en de ganse wereld als godin wordt vereerd.

Opmerking 2 bij Handelingen 19:27: De tempel van Artemis in Efeze was één van de zeven wereldwonderen van de vroegere wereld. Hij was vier keer zo groot als het Parthenon in Athene (zie opmerking 1 bij Hand. 17:15)⁴⁵. De tempel stond op een verhoging met treden en gemeten vanaf de treden op de grond was de lengte 132 meter en de breedte 75 meter. De tempel zelf had een omvang van 106 maal 51 meter. De tempel had 100 kolommen die ieder 17 meter hoog waren en een dak ondersteunden dat bedekt was met grote witte marmeren platen.

Volgens zeggen was het interieur van de tempel van onvergetelijke schoonheid en er waren veel kunstwerken te zien. De tempel werd in 260 AD door de Goten verwoest.

Opmerking 3 bij Handelingen 19:27: De godin Artemis ⁴⁶ die door de mensen van Efeze werd aanbeden was een combinatie van de Semitische maangodin Astarte ⁴⁷ uit het Oude Testament en de Griekse godin Artemis. De godin werd afgebeeld als een grof vrouwenfiguur die haar hele bovenlichaam bedekt had met vele borsten. Haar armen waren uitgestrekt en haar armen en benen waren bedekt met dierenhoofden.

In vers 35 wordt verteld dat dit beeld van Artemis vanuit de hemel op de aarde was gevallen. Men heeft gespeculeerd dat deze afgod van een meteoriet was gemaakt. Deskundigen uit de oudheid hebben echter verklaard dat het beeld van hout was gemaakt.

In Efeze was een tempel opgericht (zie opmerking 3 bij Hand. 18:19)⁴⁸ om de godin Artemis te aanbidden. Deze tempel was één van de zeven wereldwonderen van de klassieke wereld (zie opmerking 2 bij dit vers).

28 Toen zij nu dit hoorden, riepen zij in heftige opwindung: Groot is de Artemis der Efeziërs!

29 En de stad werd een en al verwarring en zij stormden als één man naar het theater en sleurden Gajus en Aristarchus, Macedonische reisgenoten van Paulus, mede.

Opmerking 4 bij Handelingen 19:29: Dit kan niet dezelfde Gajus zijn die in Handelingen 20:4 ⁴⁹ wordt genoemd, omdat speciaal wordt vermeld dat deze Gajus uit Macedonië komt (zie nogmaals opmerking 1 bij Hand. 16:9), terwijl de Gajus van Handelingen 20:4 uit Derbe kwam (zie opmerking 5 bij Hand. 14:6)⁵⁰, wat in Asia lag (zie opmerking 3 bij Hand. 16:6)⁵¹.

In Romeinen 16:23 wordt ook over een Gajus gesproken, die de gastheer was van Paulus toen hij in Korinte was en over wie Paulus in 1 Kor. 1:14 sprak als één van de weinige mensen die hij in Korinte doopte.⁵²

Johannes adresseerde zijn derde brief aan een Gajus.⁵³ We weten niet of dit één van de drie mannen was die hierboven worden genoemd of dat het weer een andere man was met dezelfde naam.

De enige definitieve informatie die we hebben over de Gajus die in dit vers wordt genoemd is wat in dit vers staat. Samen met Aristarchus was hij een reisgenoot van Paulus, die, bij afwezigheid van Paulus, vervolging onderging in het theater van Efeze.

Opmerking 5 bij Handelingen 19:29: Dit is de eerste keer van de vijf keren dat Aristarchus in de Schrift wordt genoemd (Hand. 19:29; 20:4; 27:2; Kol. 4:10; Fil. 24)⁵⁴. Aristarchus kwam van Tessalonica (Hand. 20:4; 27:2 en zie opmerking 3 bij Hand. 17:1)⁵⁵, die samen met Gajus in het theater van Efeze werd vervolgd. Aristarchus overleefde de vervolging in Efeze, wat kan worden opgemaakt uit het feit dat hij een aantal maanden later (Hand. 20:4) Paulus vergezelde op zijn terugreis naar Asië (zie nogmaals opmerking 3 bij Hand. 16:6) en ook de reisgenoot van Paulus was op diens reis naar Rome (Hand. 27:2).

Toen Paulus vanuit Rome naar de Kolossenzen schreef, sprak hij over Aristarchus als zijn medegevangene (Kol. 4:10). Hij schreef vanuit Rome ook een brief naar Filemon, van wie wordt aangenomen dat hij een gelovige te Kolosse was (vgl. Filemon 24 met Kol. 4:13)⁵⁶, waarin hij Aristarchus zijn medearbeider noemt (Filemon 24).

30 En toen Paulus zich onder het volk wilde begeven, lieten de discipelen hem dit niet toe;

31 zelfs zonden enige van de oversten van Asia, die hem welgezind waren, hem de waarschuwing, zich niet in het theater te wagen.

Opmerking 6 bij Handelingen 19:31: Het Griekse woord dat hier voor "oversten van Asia" wordt gebruikt is "Asiarchs". Dit onderscheidt deze mannen van de vroegere of huidige politieke heersers in Asia. Het feit dat ze Paulus welgezind waren toont aan dat het evangelie dat Paulus predikte ook een krachtige ingang vond bij de elite.

32 Nu riep de een dit, de ander dat, want de volksvergadering was verward en de meesten wisten niet eens, waartoe zij samengekomen waren.

33 En uit de schare gaf men inlichtingen aan Alexander, die de Joden naar voren geschoven hadden, en Alexander wenkte met de hand en wilde een verdedigingsrede houden voor het volk.

Opmerking 7 bij Handelingen 19:33: Er zijn veel meningsverschillen over wie deze Alexander was. Sommige geleerden geloven dat hij een Christen was die in de menigte werd gegooid als een zondebok om de menigte te kalmeren. Anderen geloven dat, omdat de Joden er verantwoordelijk voor waren dat hij naar voren werd geschoven, Alexander niet een Christen was maar een Jood die probeerde aan de Efeziërs duidelijk te maken dat de Joodse gemeenschap niets van doen had met deze Christenen die door Demetrius en zijn metgezellen werden vervolgd.

Somigen hebben ook gedacht dat dit Alexander de koperslager kon zijn geweest, over wie Paulus sprak in 2 Tim. 4: 14 en die Paulus veel kwaad had berokkend.⁵⁷ Als dat zo is, dan werpt het veel vragen op waarom de Joden probeerden hem te gebruiken als hun woordvoerder en waarom een lid van de vaklieden die het oproer hadden aangesticht hen zou willen verdedigen.

Er is ook een Alexander die een afvallige Christen was en die door Paulus in 1 Tim. 1: 20 wordt genoemd.⁵⁸ Paulus gaf deze man over aan satan (zie opmerking 6 bij Matt. 18: 18)⁵⁹ opdat hem het lasteren zou worden afgeleerd.

34 Maar toen zij bemerkten, dat hij een Jood was, ging er één geroep van allen op, wel twee uren lang: Groot is de Artemis der Efeziërs!

35 Maar de secretaris der stad bracht de schare tot kalmte, doordat hij zeide: Mannen van Efeze! Wie ter wereld weet niet, dat de stad der Efeziërs de tempelbewaarderster is van de grote Artemis en van het beeld, dat uit de hemel is gevallen?

Opmerking 8 bij Handelingen 19: 35: In de King Jamesvertaling staat dat het beeld van Jupiter was neergevallen.⁶⁰ Dit is een verwijzing naar de oppergod van de Romeinen, Jupiter, die dezelfde is als de Griekse god Zeus, en het is niet een verwijzing naar de planeet Jupiter.

36 Daar dit nu buiten kijf is, hebt gij u kalm te houden en niets overijds te doen.

37 Want gij hebt deze mannen opgebracht, zonder dat zij tempelrovers zijn, of onze godin lasteren.

38 Indien derhalve Demetrius en zijn vakgenoten iets tegen iemand hebben in te brengen, er worden rechtszittingen gehouden en er zijn landvoogden; laten zij een aanklacht tegen elkander indienen.

39 En indien gij nog iets meer te verlangen hebt, zal dit in de wettige volksvergadering worden beslist.

40 Want wij lopen gevaar van oproer te worden aangeklaagd om de dag van heden, daar er geen enkele reden is aan te voeren, waarover wij verantwoording zullen kunnen afleggen, terzake van deze samenscholing. En met deze woorden ontbond hij de volksvergadering.

Eindnoten Handelingen 19:

(Om in Word terug te gaan: zet de cursor in de eindnoot, klik rechts, kies "Ga naar eindnoot")

¹ *Joh. 3:3 Jezus antwoordde en zeide tot hem: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, tenzij iemand wederom geboren wordt, kan hij het Koninkrijk Gods niet zien.*

Opmerking 2 bij Joh. 3:3: Om het Koninkrijk van God binnen te kunnen gaan is het essentieel om wederomgeboren te zijn (vers 5). Zoals Jezus aan Nicodemus uitlegde, is dit niet een tweede lichamelijke geboorte, maar juist een geestelijke geboorte. Door zonde werd onze geest dood voor God (gescheiden van God) (Rom. 3:23; 6:23; 7:9.11; Ef. 2:1,5). Net zoals we niet zelf onze lichamelijke geboorte veroorzaakten, kunnen we ook niet onze geestelijke geboorte zelf voortbrengen. We zijn totaal niet bij machte om onszelf te redden (Jer. 13:23; Rom. 3:10-12; 8:7-8; Ef. 2:3) en daarom hebben wij een Redder nodig (Titus 1:4; 2:13; 3:4-5). Als we alleen maar in de Here Jezus Christus geloven zijn we gered (Hand. 16:31). Geloof is de enige voorwaarde (Rom. 3:28; 10:6-9). Alleen geloof redt. Reddend geloof staat echter niet alleen. In Jac. 2:17-18 staat: "geloof, indien het niet met werken gepaard gaat, is, op zichzelf genomen, dood ... toon mij dan uw geloof zonder de werken, en ik zal u mijn geloof tonen uit mijn werken." Redding is niet een reformatie, maar juist een vernieuwing, een nieuwe geboorte, een nieuwe schepping (2 Kor. 5:17), die alleen maar tot stand kan worden gebracht door een creatief wonder van de Heilige Geest (Joh. 1:13; 3:5).

² *Joh. 3:7 Verwonder u niet, dat Ik u gezegd heb: Gijlieden moet wederom geboren worden.*

Opmerking 5 bij Joh. 3:7: Het Griekse woord dat voor "wederom" wordt gebruikt in de verzen 3 en 7 is "anōthen" en komt slechts twaalf keer voor in het Nieuwe Testament. Alleen in de verzen 3 en 7 wordt het vertaald als "wederom". Ditzelfde woord is vijf keer als "van boven" vertaald, waarvan twee keer in het evangelie van Johannes (Joh. 3:31; 19:11; Jak. 1:17; 3:15, 17).

³ *Joh. 8:31 Jezus dan zeide tot de Joden, die in Hem geloofden: Als gij in mijn woord blijft, zijt gij waarlijk discipelen van Mij*

Opmerking 8 bij Joh. 8:31: Het Griekse woord dat als discipelen is vertaald is "mathetes", wat "een leerling – een indicatie van denken samen met inspanning". Jezus had meer dan twaalf discipelen (zie opmerking 1 bij Marc. 3:14) en wat Jezus hier in deze verzen zegt is bedoeld voor iedereen die een volgeling van Jezus wil zijn. Waarachtig Bijbels geloof in Jezus brengt redding voort, maar waarlijk een discipel te zijn komt alleen door volwassenheid in de kennis van en handelen naar het Woord van God.

⁴ *Joh. 14:17 de Geest der waarheid, die de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet en kent Hem niet; maar gij kent Hem, want Hij blijft bij u en zal in u zijn.*

Opmerking 27 bij Joh. 14:17: De verklaring die Jezus hier geeft dat de wereld de Heilige Geest niet kan ontvangen is erg belangrijk (zie ook opmerking 2 bij Joh. 3:3). Dit betekent dat totdat iemand is wedergeboren hij de Heilige Geest niet kan ontvangen. Ongelovigen kunnen de doop in de Heilige Geest niet ontvangen. Petrus gebruikte dit in Hand. 11:15-17 als een bewijs van verlossing.

⁵ *Hand. 18:24 En een zekere Jood, genaamd Apollos, geboortig uit Alexandrië, een geleerd man, doorkneed in de Schriften, kwam te Efeze.*

Opmerking 1 bij Handelingen 18:24: Apollos was een Jood die in Alexandria in Egypte was geboren (zie opmerking 4 bij Hand. 6:9). Er wordt speciaal genoemd dat Apollos welbespraakt was en doorkneed in de Schriften. Dit moet erg indrukwekkend zijn geweest.

Apollos kende alleen de doop van Johannes de Doper (zie opmerking 2 bij Hand. 19:3). Dit zou impliceren dat hij de openbaring van de Messias van Johannes de Doper had ontvangen, maar op de een of andere manier de bediening van Jezus Zelf had gemist, of als hij bekend was gemaakt met de bediening van Jezus, hij Jeruzalem had verlaten voordat op de Pinksterdag de gemeente werd opgericht. Het is mogelijk, omdat hij van Alexandrië was, dat Apollos op één van de Joodse feesten in Jeruzalem was geweest toen hij de boodschap hoorde en geloofde, dat hij daarna terug naar huis ging en daardoor het volledige evangelie had gemist.

Desondanks is het duidelijk dat Apollos predikte dat Jezus de Christus was. Wat hij had gemist was dat hij niet op de hoogte was van de bediening van de Heilige Geest. Dit kan worden opgemaakt uit de ontmoeting die Paulus op zijn derde zendingsreis naar Efeze (Hand. 19:1-7) met de discipelen had. Deze twaalf mannen geloofde in Jezus, maar ze hadden nog nooit van de Heilige Geest gehoord. Toen Paulus hen vroeg in wie ze gedoopt waren, antwoordden ze: "In de doop van Johannes." (Hand. 19:3). Dit geeft zonder twijfel aan dat ze bekeerd waren door Apollos toen hij in Efeze bediende, voordat Aquila en Priscilla hem onderrichtten. Daarom kan worden aangenomen dat een deel van het onderricht dat Aquila en Priscilla aan Apollos gaven over de doop in de Heilige Geest ging (zie opmerking 6 bij Hand. 2:4). Het is ook mogelijk dat Aquila en Priscilla Apollos vertelden over de openbaring van Paulus over genade (vers 27). Het eert Apollos dat zo'n machtige man als hij bereid was zichzelf te vernederen en onderricht te ontvangen (Spr. 9:9).

Toen Apollos besloot naar Achaje te gaan (zie opmerking 11 bij Hand. 18:12) zonden de discipelen te Efeze een brief naar de broeders daar om er bij ze op aan te dringen om Apollos en zijn bediening te ontvangen (vers 27). Apollos werd krachtig gebruikt om het evangelie te prediken (vers 28), zelfs in die mate dat veel Korintiërs een sekte vormden rondom zijn onderwijs (1 Kor. 3:4).

Ondanks het feit dat sommige Korintiërs het onderwijs van Apollos gebruikten om een splitsing in de gemeente te veroorzaken en Paulus in diskrediet te brengen, is er geen aanwijzing dat Paulus en Apollos ooit problemen met elkaar of met hun onderwijs hadden. Integendeel, Paulus drong er bij Apollos op aan om naar Korinte terug te gaan om de broeders te onderrichten (1 Kor. 16:12) en hij droeg Titus op om Apollos te helpen met alles wat hij nodig had voor zijn reis (Titus 3:13).

⁶ *Hand. 2:4 en zij werden allen vervuld met de heilige Geest en begonnen met andere tongen te spreken, zoals de Geest het hun gaf uit te spreken.*

Opmerking 6 bij Handelingen 2:4: Deze vervulling van de Heilige Geest was een vervolg op hun ervaring van wedergeboorte (zie opmerking 27 bij Joh. 14:17). Later maakte Paulus in Romeinen 10:9 bekend dat iemand met zijn mond moest belijden dat Jezus Heer is en met zijn hart geloven dat God Hem uit de doden heeft opgewekt voordat zij behouden konden zijn.

Deze discipelen hadden dit reeds gedaan. In Johannes 20:28 wordt met name vermeld dat Tomas voor de verrezen Jezus neerknielde en beled dat Jezus zowel Heer als God was. Ongetwijfeld waren al deze discipelen al behouden en toch hadden ze nog niet de doop in de Heilige Geest ontvangen. Ditzelfde geldt voor de mensen die in Handelingen 8:12-17 en Handelingen 19:2-7 in Jezus geloofden.

Het is daarom mogelijk om behouden te zijn en toch niet de doop in de Heilige Geest te hebben ontvangen, waarover Jezus sprak (Johannes 7:37-39, Handelingen 1:4-5). Omdat de Heilige Geest nu gegeven is en we niet hoeven te wachten op Zijn komst, kunnen we redding en doop in de Heilige Geest in één keer ontvangen, maar dit gaat niet automatisch zo. We moeten net zoals we geloofden voor onze redding vragen en geloven voor de doop in de Heilige Geest (Matteüs 7:7, Lucas 11:13).

⁷ *Luc. 24:49 En zie, Ik doe de belofte mijns Vaders op u komen. Maar gij moet in de stad blijven, totdat gij bekleed wordt met kracht uit den hoge.*

Opmerking 4 bij Lucas 24:49: Sommigen hebben deze tekst gebruikt om te onderwijzen dat we moeten "talmen" om de Heilige Geest te kunnen krijgen. Hierdoor zijn veel mensen passief geworden in hun zoeken naar de doop met de Heilige Geest en in sommige gevallen wachten ze jarenlang op God om hen de Geest te geven.

Deze discipelen moesten wachten omdat de Heilige Geest niet eerder werd gegeven dan op de Pinksterdag (Hand. 2:1-4). Bij ons is dat niet het geval. De Heilige Geest is nu al gegeven en is onmiddellijk beschikbaar voor alle gelovigen (Joh. 14:17) die in geloof erom vragen (Jak. 1:6-7).

Als je deze verklaring van Jezus rechtstreeks op ons in deze tijd zou willen toepassen, zou je naar Jeruzalem moeten gaan om op de Heilige Geest te wachten, en natuurlijk is dat niet het geval. Het is zoals Jezus onderwees in Lucas 11:13: "Indien dan gij, hoewel gij slecht zijt, goede gaven weet te geven aan uw kinderen, hoeveel te meer zal uw Vader uit de hemel de heilige Geest geven aan hen, die Hem daarom bidden?"

⁸ *Matt. 3:11 Ik doop u met water tot bekering, maar Hij, die na mij komt, is sterker dan ik; ik ben niet waardig Hem zijn schoenen na te dragen; die zal u dopen met de heilige Geest en met vuur.*

Opmerking 4 bij Matt. 3:11: Johannes de Doper had de doop geïntroduceerd zoals we die tegenwoordig in de kerk kennen. Onder het Oude Verbond waren er veel "wassingen" (Heb. 9:10) die een symbool konden zijn geweest voor de doop, maar het werd niet gedaan onder berouw (Marc. 1:4), zoals Johannes de Doper het leerde. De Joden stelden echter geen vragen bij de doop en ze verwachtten zelfs dat deze in praktijk zou worden gebracht door de Christus en de boodschapper die God vóór Hem zou zenden (Joh. 1:25).

Johannes de Doper doopte vanwege twee redenen. De eerste was de bekering tot vergeving van zonden (Marc. 1:4; Luc. 3:3). Het Griekse woord "eis" is in deze verzen vertaald met "tot" en betekent letterlijk "omwille van, tengevolge van". De tweede reden was om Jezus aan Israël te openbaren (Joh. 1:31).

⁹ Joh. 1:29 De volgende dag zag hij Jezus tot zich komen en zeide: Zie, het lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt.

¹⁰ Matt. 3:11 Ik doop u met water tot bekering, maar Hij, die na mij komt, is sterker dan ik; ik ben niet waardig Hem zijn schoenen na te dragen; die zal u dopen met de heilige Geest en met vuur.

Marc. 1:8 Ik heb u gedoopt met water, maar Hij zal u dopen met de heilige Geest.

Luc. 3:16 antwoordde Johannes en zeide tot allen: Ik doop u met water, doch Hij komt, die sterker is dan ik, wiens schoenriem ik niet waardig ben los te maken; die zal u dopen met de heilige Geest en met vuur.

¹¹ Joh. 7:38-39 Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien. Dit zeide Hij van de Geest, welke zij, die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was.

¹² *Hand. 18:2 En hij vond daar een Jood, genaamd Aquila, van geboorte uit Pontus, die juist uit Italië gekomen was met Priscilla, zijn vrouw, omdat Claudius bevolen had, dat alle Joden Rome zouden verlaten; en hij kwam bij hen.*

Opmerking 2 bij Handelingen 18:2: Aquila was een Jood, geboren in Pontus (zie opmerking 3 bij dit vers) die met zijn vrouw Priscilla in Rome had gewoond. Nadat ze uit Rome verbannen waren, kwamen ze in Korinte wonen waar ze Paulus ontmoetten bij zijn eerste bezoek aan Korinte. Ze waren, evenals Paulus tentenmakers (leerbewerkers) van beroep, dus Paulus woonde bij hen gedurende zijn verblijf in Korinte (18 maanden – vers 11).

Aquila en Priscilla verlieten Korinte samen met de apostel Paulus en gingen met hem naar Efeze (vers 18), waar ze bleven, zelfs toen Paulus naar Jeruzalem vertrok. Terwijl ze in Efeze waren, ontmoetten Aquila en Priscilla Apollos (zie opmerking 1 bij Hand. 18:24), die welbespraakt was en vurig in zijn onderwijs van de Schrift, hoewel hij niet een volledige openbaring van het evangelie had. Aquila en Priscilla waren genoeg onderlegd in de Schrift om “de weg Gods” duidelijker aan Apollos uit te leggen.

In zijn eerste brief aan de gemeente te Korinte nam Paulus een groet op van Aquila en Priscilla (1 Kor. 16:19). Deze brief was vanuit Asia geschreven (1 Kor. 16:19), waarschijnlijk vanuit Efeze, waar Aquila en Priscilla verbleven. Paulus zond later de groeten aan Aquila en Priscilla die in die tijd in Rome woonden en schreef dat zij zijn medewerkers waren die voor zijn leven hun hals gewaagd hebben (Rom. 16:3-4). Paulus sprak ook van de gemeente die in hun huis in Rome samenkwam.

Nog weer later moeten ze weer terug zijn gegaan naar Efeze, omdat de apostel Paulus weer zijn groeten aan Aquila en Priscilla geeft in zijn tweede brief aan Timoteüs die hij schreef toen hij in Rome in de gevangenis zat (2 Tim. 4:19).

¹³ *Hand. 13:14 Doch zelf gingen zij van Perge verder en kwamen te Antiochië in Pisidië, en op de sabbatdag in de synagoge gegaan zijnde, namen zij plaats.*

Opmerking 2 bij Handelingen 13:14: Dit is de tweede keer dat de Schrift vermeldt dat Paulus en Barnabas de Joodse synagogen binnengingen om het evangelie te prediken (de eerste keer was in Handelingen 13:5). Dit was de normale methode van Paulus om het evangelie in deze streken te brengen (Ikonium – Handelingen 14:1; Tessalonica – 17:1; Berea – 17:10; Athene – 17:16-17; Korinte – 18:4; Efeze – 18:19; 19:8). Het is zelfs zo dat in Handelingen 17:2 staat “zoals hij gewoon was”.

Dit is met name interessant als je beseft dat de Heer al twee keer aan Paulus had verteld dat hij uitverkoren was om als apostel naar de heidenen te gaan (Hand. 9:15-16 en 22:14-15). Ook gebeurde het twee keer dat toen Paulus in de Joodse synagogen was en de Joden zijn boodschap van Christus als de Messias verwierpen, Paulus duidelijk zei dat hij vanaf die tijd het evangelie naar de heidenen zou brengen (Hand. 13:46 en Hand. 18:6). Toch ging hij in beide gevallen terug naar de synagogen om Jezus als de Christus te verkondigen. Weliswaar gingen de heidenen die de ware God zochten naar de Joodse synagogen (Hand. 13:47; 14:1; 17:4; 17:12; 18:4), maar de meeste heidenen waren niet in de synagogen.

De motieven van Paulus om dit te doen worden in de Schrift niet uitgelegd. Het is wel zo dat deze heidenen die naar de synagogen gingen de ware en levende God van de Joden zochten en van de heidenen in deze steden waarschijnlijk het gevoeligst waren voor de boodschap van het evangelie. Daarom was dit voor Paulus een logische plaats om te beginnen. Vanwege Paulus' eigen verklaringen hoe hij ernaar verlangde dat de Joden gered zouden worden (Rom. 9:1-3) en zijn handelingen om de Joden in Jeruzalem te kalmeren (Hand. 21:20-26) lijkt het er echter op dat Paulus zijn bediening nooit tot alleen de heidenen beperkte, maar ook altijd probeerde om de Joden met de boodschap van het evangelie te bereiken.

¹⁴ 2 Tim. 3:5 die met een schijn van godsvrucht de kracht daarvan verloochend hebben; houd ook dezen op een afstand.

¹⁵ *Matt. 28:19 Gaat dan henen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb.*

Opmerking 5 bij Matt. 28:19: In deze instructie hoort bij het “al de volken tot discipelen maken” het leren aan alle volken. We worden niet opgedragen om alleen maar te verkondigen, maar we moeten het evangelie ook uitleggen en onderwijs geven. Dit is de hoeksteen van het plan van Jezus voor evangelisatie.

In de huidige kerk is het grootste deel van de evangelisatie inspanningen erop gericht om alleen maar het evangelie te verkondigen, met weinig tot geen aandacht voor het discipelschap (zie opmerking 8 bij Joh. 8:31). De gevolgen daarvan zijn dat mensen erop hebben gereageerd en wedergeboren zijn, maar in het algemeen worden de nieuwe gelovigen niet volwassen in die mate dat ze hun Christelijk geloof aan anderen kunnen overbrengen. Dit heeft de last van evangelisatie op een paar individuele mensen gelegd en op massacampagnes.

Als één man ieder jaar 1000 mensen bij de Heer zou brengen, dan zouden er na 35 jaar door zijn bediening 35.000 bekeerlingen zijn. Als deze zelfde man echter slechts ieder half jaar één man tot de Heer zou brengen en deze bekeerlingen zou discipelen, zodat zij hun geloof net zo zouden kunnen delen als hij, dan zouden er na tien jaar 1.048.576 bekeerlingen zijn. In vijftien jaar zou aan meer dan 1.000.000.000 het

evangelie zijn verkondigd en in iets meer dan zestien jaar zou aan de huidige bevolking van de hele wereld het evangelie zijn verkondigd. Het plan van Jezus is het beste.

¹⁶ Gal. 3:5 Die u de Geest schenkt en krachten onder u werkt, (doet Hij dit) ten gevolge van werken der wet, of van de prediking van het geloof?

¹⁷ Luk. 6:19 En de gehele schare trachtte Hem aan te raken, omdat er kracht van Hem uitging en Hij allen genas.

¹⁸ Matt. 9:20-22 En zie, een vrouw, die reeds twaalf jaren aan bloedvloeïngen leed, kwam van achteren tot Hem en raakte de kwast van zijn kleed aan. Want, zeide zij bij zichzelf, indien ik slechts zijn kleed aanraak, zal ik behouden zijn. Maar Jezus keerde Zich om, zag haar en zeide: Houd moed, dochter, uw geloof heeft u behouden. En de vrouw was behouden van dat ogenblik af.

Luc. 8:43-48 En een vrouw, die sinds twaalf jaren aan bloedvloeïng leed en door niemand kon genezen worden, kwam van achteren tot Hem en raakte de kwast van zijn kleed aan, en terstond hield haar vloeïng op. En Jezus zeide: Wie is het, die Mij heeft aangeraakt? En terwijl allen het ontkenden, zeide Petrus: Meester, de scharen drukken en verdringen U. Maar Jezus zeide: Iemand heeft Mij aangeraakt, want Ik heb kracht van Mij voelen uitgaan. Toen de vrouw zag, dat zij niet onopgemerkt bleef, kwam zij bevende nader, viel voor Hem neer en verhaalde Hem, voor al het volk, om welke reden zij Hem aangeraakt had en dat zij terstond beter was geworden. En Hij zeide tot haar: Dochter, uw geloof heeft u behouden, ga heen in vrede.

¹⁹ *Marc. 16:18 slangen zullen zij opnemen, en zelfs indien zij iets dodelijks drinken, zal het hun geen schade doen; op zieken zullen zij de handen leggen en zij zullen genezen worden.*

Opmerking 17 bij Marc. 16:18: Het opleggen van handen is een belangrijke leerstelling in het Nieuwe Testament (Heb. 6:1). We kunnen in feite de kracht van God overbrengen door het opleggen van handen, net zoals kracht van de ene accu naar de andere kan worden overgebracht via een kabel. Dit werkt overigens niet voor iedereen, alleen voor diegenen die geloven.

²⁰ *Marc. 6:5 En Hij kon daar geen enkele kracht doen; alleen genas Hij enige zieken door handoplegging.*

Opmerking 2 bij Marcus 6:5: Dit vers zegt dat Jezus geen enkele kracht kon doen (en niet dat Hij het niet wilde doen), wat aantoont dat Hij door "hun ongeloof" verhinderd was om te doen wat Hij wilde doen (Matt. 13:58). God kan alleen maar werken als er enige mate van geloof aanwezig is bij de persoon die het wonder ontvangt (zie opmerking 2 bij Luc. 7:13, opmerking 1 bij Lucas 8:45 en opmerkingen 1 en 2 bij Lucas 8:50). Het is niet Gods wil dat iemand verloren gaat (Joh. 3:17 + 2 Petr. 3:9), maar veel mensen gaan wegens hun ongeloof verloren. Evenzo is het Gods wil dat we allemaal genezen zullen zijn (3 Joh. 2 en zie opmerkingen 1 en 2 bij Matt. 8:16), maar niet iedereen is genezen omdat ons geloof tekort schiet (Heb. 4:2). Het is een vergissing om aan te nemen dat wat God ook maar wil automatisch zal gebeuren. Wij spelen een rol in het ontvangen van God. Als Jezus, die geen beperkingen had, vanwege het ongeloof van de mensen niet al de krachtige werken kon doen die Hij wenste te doen, dan moeten wij al helemaal rekening houden met het niveau van het geloof van de mensen die wij bedienen. Dit is de reden waarom Jezus zich afzonderde als hij bepaalde wonderen deed (zie opmerking 2 bij Lucas 8:51).

Vergelijk dit ook met Deuteronomium 7:17 waar de Heer de Israëlieten vertelde dat als zij in hun hart twijfelden, Hij niet Zijn beloften aan hen kon uitvoeren (Num. 33:53) om de volkeren uit het beloofde land te verdrijven.

²¹ Matt. 28:19 Gaat dan henen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb.

Kol. 2:15 Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd.

Heb. 2:14 Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deel gekregen, opdat Hij door zijn dood hem, die de macht over de dood had, de duivel, zou onttrenen.

²² Hand. 3:16 En op het geloof in zijn naam heeft zijn naam deze, die gij ziet en kent, sterk gemaakt; en het geloof door Hem heeft hem dit volkomen herstel gegeven in u aller tegenwoordigheid.

²³ *Joh. 16:24 Tot nog toe hebt gij niet om iets gebeden in mijn naam; bidt en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervuld zij.*

Opmerking 89 bij Joh. 16:24: Bidden in de naam van Jezus betekent dat God ons verzoekt op dezelfde manier behandelt alsof Jezus persoonlijk om iets vroeg. Daarom kunnen we dezelfde behandeling van God verwachten die Jezus kreeg. In de zakenwereld wordt dit een "volmacht" genoemd.

Iemand die in de naam van Jezus bidt, maar dan twijfelt of God zijn gebeden wel wil beantwoorden omdat hij niet heilig genoeg is, gebruikt de naam van Jezus ijdel. Als we in de naam van Jezus bidden, dan kijkt God naar Zijn heiligheid en niet naar die van ons.

²⁴ Openb. 1:18 en de levende, en Ik ben dood geweest, en zie, Ik ben levend tot in alle eeuwigheden, en Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk.

²⁵ Kol. 2:15 Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd.

²⁶ 1 Tim. 5:13 Maar tegelijk wennen zij zich eraan de huizen rond te gaan bij gebrek aan bezigheid, en niet alleen zonder bezigheid, maar ook bezig met praatjes en al te bezig met het spreken over onbehoorlijke dingen.

²⁷ Hand. 13:8 Maar Elymas, de tovenaars, want zo wordt zijn naam vertaald, verzette zich tegen hen en trachtte de landvoogd van het geloof afkerig te maken.

²⁸ Hand. 16:16 En het geschiedde, toen wij naar de gebedsplaats gingen, dat een zekere slavin, die een waarzeggende geest had, ons tegenkwam, welke aan haar eigenaars met waarzeggen veel voordeel aanbracht.

²⁹ Hand. 8:9 En een man, met name Simon, was reeds vóór deze tijd in de stad bezig met toverij, waardoor hij het volk van Samaria verbijsterde, en hij beweerde van zichzelf, dat hij iets groots was.

³⁰ Ex. 7:11 Daarop riep Farao van zijn kant de wijzen en de tovenaars en ook zij, de Egyptische geleerden, deden door hun toverkunsten hetzelfde.

Ex. 7:22 Maar de Egyptische geleerden deden door hun toverkunsten hetzelfde, zodat het hart van Farao verhardde en hij naar hen niet luisterde – zoals de HERE gezegd had.

Ex. 8:7 Maar de geleerden deden hetzelfde door hun toverkunsten, zodat zij kikvorsen over het land Egypte deden opkomen.

Ex. 8:18-19 Ook de geleerden deden hetzelfde om door hun toverkunsten de muggen te voorschijn te brengen; maar zij konden het niet. En de muggen kwamen op mens en dier. Toen zeiden de geleerden tot Farao: Dit is Gods vinger. Maar het hart van Farao verhardde, en hij luisterde niet naar hen – zoals de HERE gezegd had.

³¹ 2 Tim. 3:8 Zoals Jannes en Jambres, de tegenstanders van Mozes, staan ook dezen de waarheid tegen; het zijn mensen, wier denken bedorven is, en wier geloof de toets niet kan doorstaan.

³² Dan. 2:2 Toen gebod de koning, dat men de geleerden, de bezweerders, de tovenaars en de Chaldeeën zou roepen, om de koning zijn droom te verklaren; en zij kwamen en stonden vóór de koning.

Dan. 4:7 Daarop kwamen de geleerden, de bezweerders, de Chaldeeën en de waarzeggers, en ik vertelde hun de droom, maar zij konden mij zijn uitlegging niet bekendmaken.

Dan. 5:7 En de koning riep met luider stem, dat men de bezweerders, Chaldeeën en waarzeggers zou doen komen. De koning nam het woord en zeide tot de wijzen van Babel: Ieder die dit schrift kan lezen en mij de uitlegging daarvan kan te kennen geven, zal met purper bekleed worden, een gouden keten zal om zijn hals gehangen worden, en hij zal als de derde in het koninkrijk heersen.

³³ Deut. 18:9-14 Wanneer gij gekomen zijt in het land dat de HERE, uw God, u geven zal, dan zult gij niet leren doen naar de gruwelen van die volken. Onder u zal er niemand worden aangetroffen, die zijn zoon of zijn dochter door het vuur doet gaan, die waarzeggerij pleegt, geen wichelaar, uitlegger van voortekenen, of tovenaars, geen bezweerder, niemand, die de geest van een dode of een waarzeggende geest ondervraagt of die de doden raadpleegt. Want ieder die deze dingen doet, is de HERE een gruwel, en ter wille van deze gruwelen drijft de HERE, uw God, hen voor u weg. Gij zult onberispelijk staan tegenover de HERE, uw God; want deze volken, die gij verdrijven zult, luisteren naar wichelaars en waarzeggers, maar u heeft de HERE, uw God, dit niet toegelaten.

³⁴ Lev. 19:26 Gij zult niets met het bloed eten; gij zult niet aan waarzeggerij of toverij doen.

Lev. 19:31 Gij zult u niet wenden tot de geesten van doden of tot waarzeggende geesten, gij zult hen niet zoeken, om u met hen te verontreinigen: Ik ben de HERE, uw God.

³⁵ 1 Kron. 10:13-14 Zo stierf Saul, omdat hij de HERE ontrouw geweest was, omdat hij het woord des HEREN niet in acht had genomen, ja, zelfs de geest van een dode ondervraagd en geraadpleegd had, en niet de HERE had geraadpleegd. Daarom doodde Hij hem en deed het koningschap overgaan op David, de zoon van Isai.

³⁶ Lev. 20:6 Een man die gemeenschap heeft met zijn tante – de schaamte van zijn oom ontbloot hij; hun zonde zullen zij dragen, kinderloos zullen zij sterven.
Lev. 20:27 Wanneer een man of een vrouw door zich de geest van een dode laat spreken of een waarzeggende geest bezit, zullen zij zeker ter dood gebracht worden; stenigen zal men hen, hun bloedschuld is op hen.

³⁷ \$1,000 volgens Rienecker/Rogers, en \$32,000 volgens Dake. De wisselkoers t.o.v. de euro is 0,71 (sep. 08).

³⁸ *Hand. 16:9 En Paulus kreeg in de nacht een gezicht; er stond een Macedonisch man, die hem toeriep: Steek over naar Macedonië en help ons.*

Opmerking 1 bij Handelingen 16:9: Macedonië was het land dat net ten noorden van Achaje lag (zie opmerking 11 bij Hand. 18:12). Het besloeg het noordelijke gedeelte van wat we tegenwoordig als Griekenland kennen.

De voornaamste steden in Macedonië waren Neapolis (zie opmerking 5 bij Hand. 16:11), Filippi (zie opmerking 6 bij Handelingen 16:12), Amfipolis (zie opmerking 1 bij Hand. 17:1), Apollonia (zie opmerking 2 bij Hand. 17:1), Tessalonica (zie opmerking 3 bij Hand. 17:1) en Berea (zie opmerking 1 bij Hand. 17:10). Het land Macedonië werd voor het eerst belangrijk in 359 v.Chr., toen Filippus van Macedonië zijn land begon uit te breiden door omringende gebieden te veroveren. Zijn zoon, Alexander de Grote (336-323 v.Chr.) bracht Macedonië, of Griekenland, tot een wereldmacht, zoals in Daniël 8:5, 8, 21-23 was voorspeld. Paulus bracht het Evangelie naar Macedonië op zijn tweede zendingsreis (Hand. 15:40-19:22) en trok tenminste twee keer door dit gebied op zijn derde zendingsreis (Hand. 20:1, 3). De reisgenoten van Paulus, Gajus, Aristarchus, Sopater en Secundus, waren Macedoniërs (Hand. 19:29; 20:4).

³⁹ Rom. 16:23 Gajus, wiens gastvrijheid ik en de gehele gemeente genieten, laat u groeten. U groet Erastus, de stadsrentmeester, en Quartus, de broeder. Paulus schreef de brief aan de Romeinen vanuit Korinte, dus dan zou Erastus de rentmeester van de stad Korinte moeten zijn.

⁴⁰ *Hand. 18:1 Daarna verliet hij Athene en kwam te Korinte.*

Opmerking 1 bij Handelingen 18:1: Korinte was de hoofdstad van heel Achaje (zie opmerking 11 bij Hand. 18:12). Het lag ruim 70 km ten zuidwesten van Athene (zie opmerking 1 bij Hand. 17:15) en ongeveer 530 km ten zuidwesten van het huidige Istanbul. Het was een belangrijk commercieel centrum gelegen aan de Isthmos, een landengte die de Peloponnesus en Attica verbindt en had havens aan zowel de Ionische als de Egeïsche Zee.

Samen met geheel Griekenland werd Korinte in 196 v.C. door de Romeinen onafhankelijk verklaard, maar als gevolg van hun rebellie in 146 v.C. brandde de Romeinse consul Mummius de stad tot op de grond toe af. Julius Caesar herbouwde de stad in 44 v.C. en er wordt geschat dat tegen de tijd dat Paulus de stad bezocht, er ongeveer 250.000 vrijen en 400.000 slaven in Korinte woonden.

Korinte was te vergelijken met Athene voor wat betreft de cultuur en aanbidding van vele goden. Er was de beroemde tempel van Apollo die dateerde van de zesde eeuw voor Christus en een tempel die aan Afrodite was gewijd (dezelfde godin als de Astartes van Richteren 2:13 en de Latijnse Venus), de godin van liefde. De aanbidder van Afrodite praktiseerden religieuze prostitutie met 1000 heidense priesteressen-prostituties die in de tempel dienden.

De stad Korinte was zo vergeven van zedeloosheid dat de uitdrukking “op z'n Korinthisch leven” de betekenis had van “zedeloosheid bedrijven”. Vanwege de welig tierende zedeloosheid in de stad en het feit dat velen in de Korintische gemeente aan die levensstijl hadden deelgenomen en er nog steeds door beïnvloed werden, nam de apostel er behoorlijk wat tijd voor om dit onderwerp met hen te behandelen (1 Kor. 5 & 7).

Het is vrij zeker dat Paulus in 52 AD in Korinte arriveerde, omdat vermeld wordt dat keizer Claudius bevolen had dat alle Joden Rome moesten verlaten (zie opmerking 2 bij Hand. 18:2). Paulus bleef achttien maanden in Korinte (vers 11) en verbleef bij een Joods echtpaar, Aquila (zie opmerking 2 bij Hand. 18:2) en Priscilla (zie opmerking 3 bij Hand. 18:2), en werkte met hen samen als tentenmaker (leerbewerker) (vers 3). Een groot aantal Korintiërs kwamen tot geloof in Jezus en Paulus was in staat daar een gemeente te stichten. Hij schreef drie brieven aan de Korintiërs, waarvan wij de tweede en derde brief in onze Bijbel hebben (1 Kor. 5:9). Paulus ondervond zoveel tegenstand in de Joodse synagoge in Korinte dat hij die verliet en in het huis van Justus trok (zie opmerking 6 bij Hand. 18:7), dat naast de synagoge stond.

Eén keer kwam de Heer in de nacht door een gezicht tot Paulus en vertelde hem niet bang te zijn, maar vrijmoedig te spreken. De Heer gaf hem de belofte dat hem geen kwaad gedaan zou worden (verzen 9-10). Aan het eind van de periode van een jaar en zes maanden werd Paulus voor Gallio gebracht, de landvoogd van Achaje, maar hij werd vrijgesproken. Nadat Paulus samen met Aquila en Priscilla Korinte verliet, voer hij af naar Syrië (zie opmerking 1 bij Hand. 15:23) en predikte in Efeze (verzen 18-19). Paulus bezocht Korinte weer voor drie maanden tijdens zijn derde zendingsreis (Hand. 20:2-3). Korinte bestaat tegenwoordig nog steeds maar ligt 5 km ten noordoosten van de vroegere plaats en heeft ongeveer 18.000 inwoners.

⁴¹ 2 Tim. 4:20 Erastus is te Korinte gebleven, Trofimus heb ik ziek achtergelaten te Milete.

⁴² 1 Tim. 6:10 Want de wortel van alle kwaad is de geldzucht. Door daarnaar te haken zijn sommigen van het geloof afgedwaald en hebben zich met vele smarten doorboord.

⁴³ Hand. 20:1 Nadat nu de opschudding was bedaard, riep Paulus de discipelen tot zich en sprak hen bemoedigend toe. Daarop nam hij afscheid en begaf zich op reis naar Macedonië.

⁴⁴ 3 Joh. 12 Van Demetrius is een goed getuigenis gegeven door allen en door de waarheid zelf; en ook wij geven een goed getuigenis en gij weet, dat ons getuigenis waar is.

⁴⁵ *Hand. 17:15 En Paulus' geleiders brachten hem te Athene en vertrokken met de opdracht aan Silas en Timoteüs om zo spoedig mogelijk bij hem te komen.*

Opmerking 1 bij Handelingen 17:15: Athene was een oude stad die naar de beschermgodin van die stad, Athena, was vernoemd. De stad lag rondom de heuvel die Acropolis wordt genoemd (wat top of hoogste punt van de stad betekent), die 156 meter hoog is. De stad lag ongeveer 8 km van de Egeïsche Zee en was met lange muren verbonden aan de havenstad Piraeus.

De Atheners, geallieerd met Sparta, bereikten het hoogtepunt van hun militaire macht met opeenvolgende overwinningen in 490 v.C. op de Perzische koning Darius en in 480 v.C. op zijn zoon Xerxes. Sparta veroverde Athene echter in 404 v.C., waarmee de overheersing van de Atheense staat ophield. Daarna werd Athene veroverd door Filippus II en de zoon van Filippus, Alexander de Grote, breidde het Griekse rijk, waar Athene deel van uitmaakte, uit, helemaal tot India en in het zuiden tot Egypte. In 86 v.C. nam de Romeinse generaal Sulla Athene in bezit.

Veel groter nog dan de politieke invloed van Athene was de culturele invloed. In weerwil van de politieke meevallers bleef Athene het culturele centrum van de voor-Christelijke wereld. De bezettende Romeinen stuurden hun veelbelovende studenten naar Athene om daar te studeren en smolten daarmee de Griekse en Romeinse cultuur samen. De Griekse taal heeft veel woorden toegevoegd in iedere belangrijke taal ter wereld. Bekende namen in de Griekse literatuur en filosofie tijdens de gouden eeuw van Pericles, de heerser van Athene, zijn Homerus, Socrates, Plato, Aristoteles en Hippocrates die de vader der medicijnen wordt genoemd.

Dit is het Athene dat Paulus bezocht. De grootsheid van Athene was zichtbaar in de tempels die op de Acropolis waren gebouwd, zoals de tempel van Athena, het Partenon. Toch was Paulus bedroefd toen hij zag dat de stad geheel aan afgoderij was gewijd (vers 16). Ongetwijfeld verwees hij in zijn verklaringen aan de Korintiërs, zoals in 1 Kor. 1:18-25 staat, ook naar de mensen van Athene, want Korinte lag niet zo ver van Athene vandaan.

Historici uit de tweede eeuw na Christus, zoals Pausanias en Philostratus, hebben het bestaan van het altaar aan de onbekende God (vers 23) bevestigd. Ze gaven aan dat dit altaar langs de weg van de havenstad Piraeus naar de stad Athene stond, en ook op andere plaatsen in de stad werd aangetroffen. Pausanias vervolgt met te zeggen dat de Atheners alle anderen overtroffen in de aandacht die zij aan de goden gaven.

Athene bestaat tegenwoordig nog steeds als de hoofdstad van het moderne Griekenland en heeft een inwonertal van ongeveer 2,5 miljoen mensen.

⁴⁶ In de Statenvertaling en de King Jamesvertaling wordt gesproken van de godin Diana.

⁴⁷ 1 Kon. 5:11 Zo liep Salomo Astarte, de godin der Sidoniërs, achterna, en Milkom, de gruwel der Ammonieten.

⁴⁸ *Hand. 18:19 En zij kwamen te Efeze aan en hen daar achterlatende, ging hij zelf naar de synagoge en hield besprekingen met de Joden.*

Opmerking 3 bij Handelingen 18:19: Efeze was het belangrijkste commerciële centrum van Klein-Azië. Het was de hoofdstad van de Romeinse proconsul Azië, aan de mond van de Cayster, ongeveer 65 km ten

zuidoosten van Smyrna. Het had een gunstig gelegen haven aan de Egeïsche Zee. Er waren veel beroemde redenaars en filosofen die die van de stad Athene evenaarden (zie opmerking 1 bij Hand. 17:15).

De architectuur van Efeze werd in die tijd beschouwd als de mooiste ter wereld. De tempel van Artemis was vier keer zo groot als het Partenon in Athene. Het theater van Efeze was het grootste dat in vroegere tijden bekend was. Het was half rond met een diameter van ongeveer 150 meter en bood plaats aan 24.000 mensen.

Paulus bracht tijdens zijn tweede zendingsreis een kort bezoek aan Efeze en liet Aquila en Priscilla daar achter (zie opmerking 2 bij Hand. 18:2) toen hij zich naar Jeruzalem spoedde (verzen 20-21).

Op zijn derde zendingsreis had Paulus tenminste twee jaar een succesvol verblijf in Efeze (Hand. 19:10). Er werd een bloeiende gemeente gesticht waarover Timoteüs werd aangesteld als eerste opziener. Eén van de brieven van Openbaringen was geschreven aan de gemeente te Efeze. Zelfs tot in de vijfde eeuw had de gemeente te Efeze een dominerende invloed op de Christelijke wereld. In 423 AD werd het derde algemene kerkelijke concilie in Efeze gehouden. Volgens overlevering heeft de apostel Johannes zijn laatste dagen in Efeze doorgebracht.

Zoals de meeste belangrijke steden in die tijd was er veel afgoderij in Efeze met veel tempels aan verschillende goden. De belangrijkste tempel van Efeze was de tempel van de godin Artemis (zie opmerking 2 bij Hand. 19:27) die beschouwd werd als één van de zeven wereldwonderen. Door het succes dat Paulus had met de verkondiging van het evangelie nam de aanbidding van de godin Artemis af. Dit zette kwaad bloed bij diegenen die hun kostwinning hadden uit de verkoop van haar afgodsbeelden (Hand. 19:23-27) zodat er een oproer ontstond en Paulus uiteindelijk Efeze verliet (Hand. 20:1).

Paulus schreef een brief aan de gemeente van Efeze en tegen het einde van zijn derde zendingsreis riep hij de oudsten van de gemeente bijeen om hen aanwijzingen te geven (Hand. 20:17-38).

In 262 AD werd Efeze verwoest door de Goten en het herkeeg nooit meer zijn vroegere glorie. De plaats waar de tempel van Artemis stond is nu een moeras en slechts een kleine gedeelte van het Christendom bleef over in de stad die ooit een bolwerk van het Christelijk geloof was. Het kleine Turkse stadje Selçuk is alles wat over is van de eens zo glorieuze stad Efeze.

⁴⁹ Handelingen 20:4 En Sopater, de zoon van Pyrrus, uit Berea, en van de Tessalonicenzen Aristarchus en Secundus, en Gajus uit Derbe en Timoteüs, en uit Asia Tychikus en Trofimus, vergezelden hem.

⁵⁰ *Hand. 14:6 namen zij, de toestand overzien hebbende, de wijk naar de steden van Lykaonië, Lystra en Derbe en omgeving,*

Opmerking 5 bij Handelingen 14:6: Derbe was een stad in het zuidoostelijk gedeelte van de Romeinse provincie Lykaonië (zie opmerking 6 bij dit vers) in Klein-Azië. Onlangs is er discussie ontstaan over de precieze locatie van Derbe toen een inscriptie werd gevonden ongeveer 48 km ten oosten van de plaats waarvan werd aangenomen dat daar Derbe lag. Daarom was de afstand tussen Derbe en Lystra ofwel 32 ofwel 80 km.

Op alle drie zijn zendingsreizen deed Paulus Derbe aan. De brief aan de Galaten werd geschreven aan de gelovigen in Ikonium, Lystra en Derbe. Paulus ontmoette Timoteüs voor het eerst in Derbe of Lystra (Hand. 16:1-2). Gaius, die een metgezel van Paulus werd, kwam uit Derbe (Hand. 20:4).

⁵¹ *Hand. 16:6 En zij gingen door het Frygisch-Galatische land, maar werden door de heilige Geest verhinderd het woord in Asia te spreken;*

Opmerking 3 bij Handelingen 16:6: In de tijd van Paulus was Asia het gebied dat overeenkomt met westelijke gebieden van het huidige Turkije. Dit land werd begrensd door de Middellandse Zee, de Zwarte Zee en het westen van Galatië (zie opmerking 1 bij dit vers). Mysië en Bitynië waren de noordwestelijke en noordelijke gebieden van Asia. De zeven kerken, waar het boek Openbaringen aan werd geschreven, waren in Asia (Openb. 1:11).

⁵² 1 Kor. 1:14 Ik ben dankbaar, dat ik niemand uwer gedoopt heb dan Crispus en Gajus.

⁵³ 3 Joh. 1 De oudste aan de geliefde Gajus, die ik in waarheid liefheb.

⁵⁴ Hand. 20:4 En Sopater, de zoon van Pyrrus, uit Berea, en van de Tessalonicenzen Aristarchus en Secundus, en Gajus uit Derbe en Timoteüs, en uit Asia Tychikus en Trofimus, vergezelden hem.

Hand. 27:2 En op een schip uit Adramyttium, dat naar de kustplaatsen van Asia zou varen, kozen wij zee, met Aristarchus, een Macedoniër uit Tessalonica, bij ons.

Kol. 4:10 Aristarchus, mijn medegevangene, laat u groeten, en Marcus, de neef van Barnabas – over hem hebt gij opdracht gekregen; ontvangt hem, indien hij bij u mocht komen

Fil. 3-4 Epafras, mijn medegevangene in Christus Jezus, laat u groeten, en Marcus, Aristarchus, Demas en Lucas, mijn medearbeiders.

⁵⁵ *Hand. 17:1 En hun weg nemende over Amfipolis en Apollonia, kwamen zij te Tessalonica, waar een synagoge der Joden was.*

Opmerking 3 bij Handelingen 17:1: Tessalonica was een belangrijke stad in het westelijk deel van Macedonië (zie nogmaals opmerking 1 bij Hand. 16:9). Het was een oude stad die oorspronkelijk Therma heette, wat "hete bron" betekent. Cassander, een opvolger van Alexander de Grote (zie nogmaals opmerking 6 bij Hand. 16:12) vernoemde de stad naar zijn vrouw Tessalonica. Het was zowel een belangrijk militair als commercieel centrum aan de kust van de Egeïsche Zee.

Paulus en Silas werden in Tessalonica vervolgd door ongelovige Joden en werden gedwongen om, nadat ze er slechts drie weken waren geweest, de stad te ontvluchten (vers 2), maar niet nadat ze een gemeente hadden gesticht waar Paulus later twee brieven aan schreef (1 en 2 Tessalonicenzen). Twee medewerkers van Paulus, Aristarchus en Secundus, kwamen van Tessalonica (Hand. 20:4; 27:2).

Tessalonica bestaat nog steeds in het huidige Griekenland en wordt Thessaloniki of Saloniki genoemd. Tegenwoordig heeft de stad ongeveer 100.000 inwoners. In de Schrift wordt Tessalonica zesmaal genoemd.

⁵⁶ Filemon 24 Epafras, mijn medegevangene in Christus Jezus, laat u groeten, en Marcus, Aristarchus, Demas en Lucas, mijn medearbeiders.

Kol. 4:13 Epafras laat u groeten, die een der uwen is, een dienstknecht van Christus Jezus, altijd in zijn gebeden voor u worstelende, dat gij moogt staan, volmaakt en verzekerd bij alles wat God wil.

⁵⁷ 2 Tim. 4:14 Alexander, de koperslager, heeft mij veel kwaad berokkend: de Here zal hem vergelden naar zijn werken.

⁵⁸ 1 Tim. 1:20 Tot hen behoren Hymeneüs en Alexander, die ik aan de satan heb overgegeven, opdat hun het lasteren worde afgeleerd.

⁵⁹ *Matt. 18:18 Voorwaar, Ik zeg u, al wat gij op aarde bindt, zal gebonden zijn in de hemel, en al wat gij op aarde ontbindt, zal ontbonden zijn in de hemel.*

Opmerking 6 bij Matt. 18:18: De verzen 18 en 19 hebben veel toepassingen, maar gelezen in de context verwijzen ze speciaal naar de discipline in de gemeente zoals in de verzen 15-17 staat beschreven. Sommigen denken dat deze discipline slechts symbolisch is en niet echt van waarde is. Jezus maakt echter duidelijk dat de discipline die door de Heilige Geest wordt geleid veel kracht heeft in het geestelijke gebied. De discipline in de gemeente, zoals in Matteüs 18:17 genoemd, en waarover meer wordt uitgelegd in opmerking 5 bij dat vers, is tweeledig. Ten eerste bestaat het uit het onttrekken aan de gemeenschap en ten tweede aan het onttrekken van voorbede voor hen. Dit tweede gedeelte van de discipline gaat verder dan het niet langer binden van de demonische krachten die invloed hebben op deze persoon. Het houdt in feite in dat we ze losmaken van onze voorbede en hen aan de satan overgeven tot vernietiging van hun vlees. Dit is het binden en ontbinden waarnaar in dit vers wordt verwezen.

We hebben het gezag om demonische krachten te binden die zich tegen een broeder of zuster teweest stellen (of hun zonden kwijt te schelden, zoals in Joh. 20:23), en we hebben ook het gezag om dezelfde krachten in hun leven te ontbinden (dit is het "toerekenen" in Joh. 20:23). Het doel hiervan is bekering en herstel teweeg te brengen.

Jezus legt in de verzen 15-16 uit dat als iemand niet gehoor geeft aan de stappen, de gemeente hem disciplineert door geen gemeenschap met hem te hebben en door niet langer de resultaten van zijn zonden te binden, die normaal gesproken door de wet van zaaien en oogsten zouden opkomen (Gal. 6:7-8). We moeten eigenlijk de zonden toerekenen aan die persoon (Joh. 20:23), wat hetzelfde is als hem overgeven aan satan (1 Kor. 5:5; 1 Tim. 1:19-20). Dit betekent dus dat we satan toestaan hem de gevolgen van zijn zonde te geven in de hoop dat hij beseft hoe dodelijk zijn zonde is en zich ervan zal bekeren voordat satan hem verwoest.

Een juiste voorbede kan satan op een afstand houden, zelfs als iemand in grote zonde leeft. Dit is een goede zaak als die persoon zijn vrijheid gebruikt om zich te bekeren en terug te gaan naar God. Maar als die persoon deze vrijheid van de gevolgen van zonde gebruikt om nog meer te zondigen, dan komt er een tijd dat deze vorm van voorbede niet meer van nut is. In dat geval zou de voorbede tegen de aanvallen van satan moeten ophouden en we zouden feitelijk de zonden van die persoon aan hem moeten toerekenen, zodat hij er niet langer mee kan doorgaan zonder dat hij de dood die de zonde brengt ervaart (Rom. 6:23). Terwijl hij begint te oogsten wat hij heeft gezaaid, zal dit er hopelijk toe leiden dat hij terugkeert naar de goedheid van God die hij ooit genoten had.

Dit is een ernstig iets om te doen en het zou niet lichthartig gedaan moeten worden. Daarom leerde Jezus ons om eerst de drie andere stappen toe te passen (Matt. 18:15-17). Dit zou ook gedaan moeten worden in een gemeentelijk lichaam om zo te voorkomen dat de ene persoon probeert binden en ontbinden te gebruiken als een vorm van wraak op een ander lid van de gemeente. Maar zoals in vers 19 staat kunnen elke twee gelovigen dit principe van binden en ontbinden gebruiken, want volgens vers 20 vormen twee gelovigen die in de naam van Jezus bijeenkomen een gemeente en is er een speciale zalving van de Heer

aanwezig.

Er zijn ook andere manieren om deze verzen toe te passen. Eén van de tragische toepassingen is dat iedere keer wanneer twee of drie gelovigen bijeen zijn en gaan roddelen of bekritisieren, dezelfde geestelijke wetten gaan werken – en vaak op de omgekeerde manier van hoe God ze had bedoeld. We kunnen in feite de positieve resultaten van zaaien en oogsten in een godvruchtige persoon binden en de aanvallen van satan tegen hem vrijzetten door de woorden die we spreken (Spr. 18:21; Jak. 3:5-6, 9-10). Het is ook zo dat als we nalaten onze broeders en zusters bij voorbede te verhogen, we hen in feite door onze nalatigheid overgeven aan satan. Deze verzen onthullen dat hemel en aarde beïnvloed worden door ons binden en ontbinden.

⁶⁰ And when the townclerk had appeased the people, he said, [Ye] men of Ephesus, what man is there that knoweth not how that the city of the Ephesians is a worshipper of the great goddess Diana, and of the [image] which fell down from Jupiter?